Đorđe Milanović

A POLITIKAI VÁLSÁG KIÉLEZŐDÉSE A BURZSOÁ JUGOSZLÁVIÁBAN

A JUGOSZLÁV KOMMUNISTA PÁRT AKCIÓJA 1937-TŐL 1941-IG TITO ÍRÁSAIBAN ÉS A JKP KB OKMÁNYAIBAN

Tito ötvenéves forradalmi munkásságának nincsenek olyan mozzanatai, illetve kérdései, melyek egy adott szempontból ne tűnnének kivételesen fontosnak vagy éppen sorsdöntőnek a jugoszláv forradalom történetében. Tito oldotta meg többek között az alábbi kérdést és feladatot: hogyan kell irányítani és fejleszteni a JKP akcióját a burzsoá Jugoszlávia érlelődő politikai válságában, és hogyan kell megkezdeni az osztályharc „utolsó és döntő csatáját" az érlelődő szükségszerűségben.

Ezzel a kérdéssel hatolunk be az osztályharcirányítás jártasságának területére. Történelemírásunkban a társadalmi gyakorlatnak és elméletnek ez a területe még nem keltette fel a kellő figyelmet. Noha a JKP népfrontmozgalmairól és népfrontpolitikájáról bő irodalommal rendelkezünk, a forradalmi helyzet érlelődése nincs megvilágítva lenini és titói álláspontból szemlélve. Egy téma, az egységes proletár front témája, eléggé elhanyagolt. Nincs azonban kellőképpen kimerítve a munkásosztály és parasztság szövetségének témája sem.

Ennek a tanulmánynak a feladata, rámutatni a forradalmi taktika és stratégia történelmi, történetírási és tudományos fontosságára.

A cári Oroszországban a Lenin vezette bolsevik pártra rákényszerített és általa a hatalomért folytatott fegyveres harc tapasztalataiból levont következtetésekben jelentős helyet foglal el az a kérdés, hogy eléggé megmozgatták-e, előkészítették-e, besorolták-e az összes osztályerőket a döntő harcra, valamint annak a felmérése, hogy a forradalmi erők mikor és hogyan kezdjék el a csatát. A mi esetünkben ezt a pillanatot köztudomásúlag a Harmadik Birodalom Szovjet Szövetség elleni támadása jelentette, de az októberi forradalomtól a jugoszláv forradalom kirobbanásának pillanatáig át kell tekinteni a társadalmi mozgalmak minden mélységét és horderejét. A jugoszláv proletariátus Titóval az élen húsz évvel az októberi forradalom után az akció vezetésében alkotó tényként

megismételte Lenin tapasztalatát, természetesen a jugoszláv társadalmi erők fejlődési szintjének megfelelően.

A forradalmi átalakulás mindkét esetben világháborús összeütközés keretében indult meg. A háború azonban nem jelentett azonos körülményt, a két forradalom szempontjából, és a két forradalmi esemény sem volt azonos, még ha az értelmük egyezett is. Jugoszláviában a forradalmi átalakulás azonkívül, hogy a második világháború sajátos körülményei között kezdődött, az elsőhöz viszonyítva sokkal nagyobb horderejű is volt.

A burzsoá Jugoszláviában a forradalmi átalakulás lényegében már kezdetétől fogva mélyebb és szélesebb volt az előzőnél. Már érlelődése korában előbbre lépett a szocializmus világfolyamatának általános fejlődésében.

Lenin azt mondja, hogy a forradalmi államcsínyt csak a burzsoázia hatalmi rendszerében keletkezett „résen" át lehet megvalósítani, ami olyan körülmények között jön létre, amikor a burzsoáziának hatalma megvédése érdekében jelentős változást kell végrehajtania magában a hatalmi rendszerben. A forradalmi párt akkor léphet akcióba, ha egyidőben képes az elnyomottak és tőkétől függő tömegek elég erős forradalmi demokratikus mozgalmának élére állni, ha mögötte áll a dolgozók rétegének többsége, ha az osztályok említett erői felsorakoztak az „utolsó és döntő ütközetre", s végül, ha a „döntő ütközet már teljesen megért". Szerinte az pedig akkor érett, ha a burzsoá és kispolgári erők egymás közötti torzsalkodásaikban annyira felőrlődtek, hogy a hatalmat régi formájában már nem irányíthatják, amikor a kisbirtokosok demokráciájának vezetői elvtelen, áruló egyezkedéseikkel, csődbe jutottak és ha a társadalomban gazdaságilag és politikailag hirtelen megrendült helyzetű dolgozó tömegek többsége — élén a forradalmi élcsapattal — végleg felkészült az akcióra.[1]

Lenin útmutatásai a proletár avantgardenak az osztályharc irányítására az októberi forradalom után a parasztsággal túlsúlyban levő kifejezetten törpebirtokos környezetben, de már a tőke és a munka között kifejlett és elmélyült ellentétekben megvalósult orosz forradalom tapasztalatát tartalmazzák. Lenin útmutatásai szerint szerveződött és kezdődött el a jugoszláv forradalom — a népfelszabadító háború —, szintén egy parasztsággal túlsúlyban levő kifejezetten törpebirtokos környezetben, a tőke és munka között mélyen kifejlődött ellentétekben, de a cári Oroszországétól egész más körülmények között. Ezek az alapvető társadalmi ellentétek együttesen, mindkét esetben igen mély nemzeti ellentétekként is kifejezésre jutottak, vagyis mindkét forradalom olyan kérdéseket oldott meg, melyek lényegében a burzsoá-demokratikus forradalom tartozékai.[2]

Mint ahogy azt Lenintől tudjuk, az októberi forradalmat az osztályellentétek kiéleződésének leküzdhetetlen periódusa előzte meg — amit a forradalmi helyzet beérési periódusának nevez —, hasonlóan a jugoszlá-

viai forradalmat — a népfelszabadító harcot — is a beérési periódus előzi meg.

Lenin meghatározásából kiindulva a forradalmi helyzet érettségéről, valamint a forradalmi felkelés eredményességének kilátásáról, Tito írásaiban egész világosan figyelemmel lehet kísérni a burzsoá Jugoszláviában a forradalmi helyzet beérését és a JKP ténykedését az említett időszak folyamán.

Tito a burzsoá Jugoszláviában zajló eseményeket és mozgalmakat lenini éleslátással és logikával mérte fel, felismerte a politikai és összes társadalmi események értelmét, figyelemmel kísérte bennük az osztályerők fejlődését és fokozatos elhelyezkedését a döntő ütközetre, felismerte a forradalmi akció lehetőségeit és szükségleteit, majd kihangsúlyozta a forradalmi avantgarde kötelességeit. Az itt bennünket érdeklő kérdéssel kapcsolatban a népfelszabadító harcok kezdetéig keletkezett írásaiban ez különösen szembetűnő.

Tito megérezte azt, hogy a burzsoá Jugoszlávia létrejötte óta válságban van, és azt is, hogy a belpolitikai harcoktól megtépázott, nem demokratikus, beteges tákolmány.[3] Nekem azonban úgy tűnik, hogy a társadalmi ellentétek leküzdhetetlen kiéleződése, a burzsoá hatalmi rendszerében jelentkező „rés", a néptömegek egyre határozottabb ellenállása a kormány profasiszta kül- és belpolitikájával szemben, valamint a saját hatalmát féltő polgári vezetőség mindig nagyobb és nyíltabb engedményei a fasiszta hatalmakkal szemben már 1937-től kezdődően megmutatkoztak.

A JKP, miután a fasiszta elnyomók ellen Spanyolországban megindult a háború, amihez hasonló már Kínában is folyt, fokozottabban ösztönözte a tömegek harcát a demokratikus szabadságért és békéért, a szerb és horvát polgári ellenzék által 1937. október 8-án létrehozott nemzeti megegyezési blokk követelményeinek a megvalósításáért a belső reakció ellen, az áruló Stojadinović—Korošec—Spaho kormány reakciós profasiszta politikája ellen. Tito rögtön kihangsúlyozta az elkövetkező harcok hevességét, mivel a kormány valódi hajszát indított a megegyezés és mindazok ellen, akik a megegyezés követelményeinek életrehozása mellé álltak, de különösen a munkásharcosok és kommunisták ellen.[4]

Tito a nemzeti megegyezési blokk létrejöttével megindította a JKP harcát a reakciós, áruló kormány megdöntésére. A JKP egész a Horvát Bánság létrehozásáig, a Horvát Parasztpárt Vezetősége és a kormányban ülő nagyszerb hegemonisták közötti megegyzésig 1939 augusztusában arra törekedett, hogy a munkásosztály is csatlakozzon egységes politikai szervezetével vagy az egységes politikai képviseletével a nemzeti megegyezési blokkhoz, ugyanakkor arra is, hogy a blokk karolja fel Szlovéniában is a demokratikus erőket. A szándék az volt, hogy a blokk váljék az ország összes antifasiszta és demokratikus erőinek a közösségévé, a blokkból fejlődjön ki a Népfront, váljék alkalmassá a reakciós kormány megdöntésére és a népnek nagyobb demokratikus szabadságot nyújtó kormány megalakítására, és az erőket így összefogva védelmez-

hessék az országot az elkerülhetetlen fasiszta lerohanástól. Az egységes proletár front létrehozásának politikája, valamint az összes demokratikus erők antifasiszta, népfrontmozgalmának egybefogása egyre nagyobb visszhangra talált a széles néprétegek között, átmenetileg még a szocialista vezetőségek között is, de a polgári ellenzék vezetői állhatatosan visszautasították a Népfront formális létrehozatalát.

A burzsoá Jugoszlávia politikai válságának fejlődésében, a társadalmi ellentétek leküzdhetetlen kiéleződésében mutatkozott meg Tito személyiségének s vele együtt az egész JKP-nak forradalmi érettsége, bátorsága és történelmi felelőssége.

A burzsoá Jugoszlávia demokratizálásáért, a nemzeti megegyezési blokk kiterjesztéséért, a reakciós kormány megdöntéséért és a demokratikus kormány megalakításáért folyó harc vezérgondolatainak egyikét Tito a spanyolországi demokratikus erők fegyveres felkelésének fasiszta erők által való megtámadása alkalmával fejezte ki. A Proleter 1936. évi novemberi számában közölt cikkében rámutatott a forradalmi kiugrás veszélyességére, „a forradalom egy szakasza átugrásának megkísérléséért".

„Ez a veszélye a szocialista forradalom rendszabálya idő előtti foganatosításának... A fasizmus legyőzése — ez ma a fő, a legfontosabb és legalapvetőbb is — ez ma minden."[5]

A JKP KB-nak a megegyezést mint a reakció és fasiszta erők legyőzése felé vezető nagy jelentőségű lépést üdvözlő közleményen kívül[6] a „Proleter" 1937. évi novemberi számában közölték Titónak *A megegyezés és a munkásosztály* című cikkét. Ez a cikk arról szól, hogy a JKP saját részéről mindent megtesz azért, hogy a munkásosztály a nép küzdelmeinek első soraiban legyen, mint azt régebben is tette.

A Horvát KB alakuló ülésének kiáltványában, amelyet a Proleter 1937. évi novemberi számában szintén közzétettek, a megegyezésre hivatkozva kihangsúlyozták a JKP által irányítandó akció jelentőségét és értelmét. A kiáltványból idézünk:

„Mindazt, amit eddig kiharcoltunk, kezdve a január hatodikai rendszer megtestesítőinek 1935-ben történő félreállításától egészen a napjainkig elértekig, köszönhetjük a munkások, a parasztok, a polgárok és a becsületes értelmiség összetartásának, azok demokratikus egységének. No, de ez még csak a kezdet. Nagyon sok mindent kell még kiharcolni. Az igazi harc csak most kezdődik."[7]

Wilhelm Picknek, a Kommunista Internacionálé Végrehajtó Bizottsága titkársági tagjának 1937 november elején írt levelében Tito kihangsúlyozta, hogy a közelgő harcok eredménye „a megegyezés követelményeiért nagyrészt attól függ, tudjuk-e mozgósítani a munkásosztályt és egyéb rétegeket, és nyomást gyakorolhatunk-e a blokk vezetőségére, hogy ne hátráljanak meg a kormány erőszakossága elleni harcban."[8]

1937 novembere végén arról értesíti Picket, hogy a JKP-nak a megegyezés hatásának kihasználásával sikerült felújítani a Népfrontot[9] és kifejteni annak aktivitását.

A JKP KB-nak 1938 márciusában Ausztriának a Harmadik Birodalomhoz való erőszakos hozzácsatolása alkalmával „A békéért, függetlenségért és szabadságért" című kiáltványában felszólította a szlovéneket, horvátokat, szerbeket és Jugoszlávia minden népét „Stojadinovićnak, Hitler és Mussolini ügynökének és áruló kormányának megdöntésére" és a „a népi egység és védelem kormánya" létrehozására."[10]

A szocialisták valószínűleg az 1937. október 8. megegyezés igen erős visszhangja miatt az egységes szakszervezeti, illetve a munkásosztály akciós egységének politikáját fogadták el. Elfogadták a munkássajtóban a proletár frontról és szakszervezeti egységről folytatott türelmes vitákat a kommunistákkal (baloldaliakkal), a Jugoszláv Egyesült Munkások Szakszervezeti Szövetségének 1938 áprilisában megtartott kongresszusán a szakszervezeti egység politikáját hirdették meg, bekerültek a JMESZSZ vezetőségébe a kommunisták is, a közgyűlés után pedig szóbeli megegyezést kötöttek a kommunistákkal az akcióegységről, az együttműködésről és meg nem támadásról.

Tito Georgi Dimitrovnak, a Kommunista Internacionálé Végrehajtó Bizottsága főtitkárának 1938 augusztus elején írt jelentésében kihangsúlyozta a népi mozgalom Ausztria megszállása utáni megerősödését a kormány profasiszta külpolitikájával szemben. „Sokban hozzájárult ehhez ez évi márciusi kiáltványunk is. Jelszavunk „Minden demokratikus és hazafias elem tömörüljön a Hitler fasizmusának behatolása és szövetségese, Stojadinović elleni küzdelemben" nemcsak az egész munkásosztályban talált erős visszhangra, hanem az ellenzéki pártok többségénél, de még a JRZ (Stojadinović pártja) és a JNS (Jevtić pártja) tagsága egy részénél is."[11]

Ami az országban a demokratikus szabadságért folyó harcot illeti, Tito szerint a JKP többet tett érte a megegyezés aláíróinál.

A továbbiakban ír a kommunisták növekedő hatásáról a polgári ellenzéki pártok körül gyülekező tömegek körében, a munkásosztály akcióegységét síkraszálló szocialista vezetőségekkel kötött megegyezésről és a kormány erősödő támadásáról a munkásszakszervezeteknek — azoknak is elsősorban — a baloldali erői ellen.

Tito a Komintern „Rundschau" című folyóiratának 1938. augusztus 18-án megjelent 42. számában részletesebben bemutatta a politikai viszonyok alakulását Jugoszláviában. Cikkében kiemelte a reakció abbéli szándékát, hogy az antifasiszta hangulatú néptömegek túlnyomó többsége ellenállásának gyors letörésével mindjobban támogathassák a kormány kül- és belpolitikáját. Ezzel kapcsolatban Tito felvetette a kérdést „hogyan tudott Stojadinović már három éve hatalmon maradni, amikor köztudomású, hogy a néptömegek nagy része nem áll mögötte, hanem a demokratikus és antifasiszta ellenzéki pártokhoz csatlakozik." A választ „az antifasiszta erők, elsősorban a munkásosztály ziláltságában és szervezetlenségében találta meg."[12]

A Kommunista Internacionálé Végrehajtó Bizottsága titkárságának 1938. szeptember 17-én Moszkvában megtartandó ülésére készített beszá-

molójában Tito a nemzeti megegyezési blokk 1938. augusztus 18. határozata alkalmával, amellyel hitelesítették, az 1937. október 8-ai megegyezést, azt mondta: „Szerbia és Horvátország ellenzéki vezetőinek teknősbéka gyorsaságú politikája és a tömeges akciók fékezése nagymértékben... vétkes abban, hogy Stojadinović még ma is hatalmon van."[13]

Ez a tény kényszerítette Titót az eszmei-politikai áramlatoknak, az ország erőviszonyainak és a kommunisták feladatainak egységésebb figyelembevételére az adott viszonyok között. Noha a termékeny esztendők hozzájárultak a gazdasági élet feljavulásához, amit a kormány saját eredményének tekintett, a francia és csehszlovák szövetség felbontása és az ország gazdasági életének a fasiszta Németország, valamint Olaszország érdekei alá rendelése fokozta a nép elégedetlenségét és megindította a széles néptömegeket a kommunisták szervezte népfronti akciók felé. „Ezért tolódott az utóbbi időben a Stojadinović—Korošec kormány belpolitikai iránya erősen jobbra..." Emelett „Jugoszláviában még sok a fogyatékosság a Népfront munkájában és harcában." A Népfront erői még mindig szét vannak kerületenként és tartományonként forgácsolódva. Most ránk vár a feladat — harcolni mindezeknek a demokratikus erőknek egy népfrontba — egy egységbe való egyesítéséért.

(...)

Feladataink realizálása a Népfront megteremtésében sokban függ az egységes munkásosztálytól. Mi a szocialistákkal valójában megegyeztünk a közös fellépésre vonatkozólag, és ebből a célból Belgrádban közös bizottság alakult. Elértük azt, hogy a napilapok pozitívan írnak a Szovjet Szövetségről, nem támadják sem a Szovjet Szövetséget, sem bennünket, hanem az egység és Népfront szellemében írnak. De ez még távolról sem az, amilyennek az egységes frontnak kellene lennie. Mindkét fél részéről nagy a bizalmatlanság, a becsapástól való félelem és ez zavarólag hat feladatainknak a Népfront útján való megoldásában. Mi a szocialistákkal együttműködve reális erőkre támaszkodhatunk: itt vannak mögöttünk az Egyesült Munkásszövetség szakszervezetei kb. 100 000 emberrel, nem számítva a néhány önálló szakszervezetet, melyekkel szorosan együttműködünk mint pl. a bankhivatalnokok szakszervezete stb. Jugoszláviában a mezőgazdasági munkásokkal együtt egymillió a bérmunkások száma, akiknek kétharmada a mi és a szocialisták hatása alatt van. Mindez nagy erőt képvisel, amire szövetségeseink is számíthatnak, és aminek alapján vezető helyet tölthetünk be a Népfront jelszavaiba foglaltak megvalósításáért folytatott küzdelemben."[14]

Az egységes proletárfront — mint a népfrontmozgalom erős tényezője — kialakítása mellett Tito és a JKP sokat munkálkodott a Jugoszláv Kommunista Ifjúsági Szövetség azonos szellemben történő felújítása és egy erős antifasiszta, demokratikus ifjúsági mozgalom kialakítása érdekében. A kommunisták ez irányú aktivitását még fokozottabban ösztönözte a Kommunista Ifjúsági Internacionálé és a Kommunista Internacionálé Végrehajtó Bizottsága Titkársága által 1938 januárjában elfo-

gadott határozata, amely a Jugoszlávia ifjúsága körében végzendő tevékenységre vonatkozott.[15]

Tito 1938 szeptemberében Moszkvában írt jelentésében a következőképpen nyilatkozott: „A Párt most az országban nagy tekintélynek örvend nemcsak a munkások között, hanem a többi demokratikus párt hívei között is. Nincs most már olyan nagyfokú bizalmatlanság a kommunistákkal szemben, mint amilyen régebben volt. Az emberek meggyőződtek a kommunisták becsületes munkájáról és a nép érdekeiért folytatott harcukról. Másrészt a kommunisták jobban megértik a Kommunista Internacionálé VII. kongresszusának vonalát és kerülik a szektáskodást."[16]

A kormány 1938 decemberében, Ausztria megszállása után — számítva a tömegek felfokozott ijedelmére —, a mandátumok lejárta előtt kiírt nemzetgyűlési választásokat akarta.

A választásokkal kapcsolatban Tito ezt írta Dimitrovnak: „Nagy jelentőségűek ezek a választások — vagy Stojadinović győz, és akkor létrejön a fasiszta Jugoszlávia, vagy pedig az ellenzéki blokké, illetve a demokratikus erőké lesz a győzelem."[17]

Ebből a következtetésből kiindulva Tito „A választások elé" című cikkében rámutatott a politikai harcok további kiéleződésére.[18] Ez viszont visszatükröződött a választásokkal kapcsolatos politikai erők fokozottabb átcsoportosulásában, a nemzeti, illetve a horvát kérdés követelményeivel és gyakorlatával kapcsolatos egymás között erősödő gyűlöletben, az ország demokratizálódásának vagy fasizálódásának kérdésében és a külpolitikai tájékozódásban. Erről Tito „A parlamenti választások és a politikai erők átcsoportosulása" című cikkében részletesebben írt.[19]

A JKP vezetősége az 1938. december 11-én tartott képviselőházi választásokkal kapcsolatos tájékoztatójában kihangsúlyozta a népnek, illetve a munkásosztálynak és a középrétegnek a választási eredményekben kifejezésre jutó szembeszegülését az egész polgári és nemzetközi reakcióval, mely reakció mind jobban belátja a régi hatalom tarthatatlanságát és a dolgozó nép demokratikus harci erejének erősödését. A reakció ezért fokozottabban törekedett a növekvő demokratikus harci erők széthúzására, és igyekezett „rábírni a Horvát Parasztpártot valamilyen kompromisszumra, ami lényegében az eddigi rendszer fenntartását jelentette volna."[20] A kommunisták ezzel szemben a munkásosztályban növekedő forradalmi erők fenntartásával, a demokratikus erők fokozatos erősítésével és különféle akcióiknak biztosításával igyekeztek „minél nagyobb mértékben támogatni a munkás avantgarde irányítóit és a Horvát Parasztpárt vezetőségét. Egy ilyen mozgalom... mindenekelőtt bizonyos garanciát jelentene a Horvát Parasztpárt egyes vezetőinek megingathatatlanságára és valamilyen rothadt kompromisszum megkötésével kapcsolatos ellenállására."[21]

A Kommunista Internacionálé Végrehajtó Bizottságának titkársága 1939 január elején elfogadta a JKP rezolucióját, amelyet az országban 1939 márciusában tett magáévá. Ezután ezt a pártszervezetekkel is kö-

zölték. A rezolució az egységes proletárfront és az antifasiszta Népfront erőteljesebb és gyorsabb létrehozására serkentette a kommunistákat, mi vel Csehszlovákia feldarabolása már megkezdődött. Ez a veszély ott lebegett, egyre szembetűnőbben, Jugoszlávia felett is.

„A parlamenti választások, tekintet nélkül a botrányos választási tör vényre, rámutattak a kormány fizikai és erkölcsi rémuralmára, a néptömegeknek a Stojadinović kormány népellenes és reakciós politikájával szemben tanúsított elégedetlenségére, ugyanakkor a kedvező távlatokat nyitottak meg a demokratikus népi erők győzelme előtt. Az elért eredmények alapján minél jobban ki kell bővíteni és meg kell erősíteni a népi demokratikus blokkot, és azt fel kell használni a néptömegek programjának támogatására, a dolgozó nép követelményeinek a megindoklására. Ezenkívül a JKP-nak törekednie kell a választások alatt keletkezett mindazon pártoknak, azok kibővült ellenzéki blokkjának a védelmére és megerősítésére, amelyek kiálltak Jugoszláviának a Róma—Berlin tengely alárendelése ellen.

Ugyanakkor a JKP határozott fellépésével a kormány és fizetettjeinek a demokratikus erők széthúzására irányuló mesterkedései ellen saját magát, mint a munkásosztály önálló pártját, is védelmezte."[22]

1939-ben a Csehszlovák Köztársaság bukása után (időközben Stojadinović kormányát Dragiša Cvetković kormánya váltotta fel, de a külés belpolitika minden megváltoztatása nélkül) a Proleter ezt írja: „belpolitikánk mai alapkérdése ... az ország függetlensége megvédésének kérdése."[23] Ez alkalommal a Proleter ugyanazon számában még két jelentős írás látott napvilágot: „Nyílt levél a JKP tagságához" és Levél a ifjúkommunistákhoz". A levelek az események gyors fejlődéséről szólnak, továbbá arról, hogy a kommunistáknak határozottan meg kell tisztítaniuk a Pártot minden olyan öntudatlan és rejtett ellenségtől, elsősorban a trockistáktól, akik opportunizmusukkal és szektáskodásukkal gyengítenek és rombolnak, akik akadályozzák a népfrontpolitika kivitelezését, amely egyben Jugoszlávia függetlensége megvédésének politikája is."[24] A JKP KB a Csehszlovák Köztársaság bukása alkalmából kiadott kiáltványában felhívta Jugoszlávia népeit, munkásait, parasztjait, polgárait, katonáit és tisztjeit, távolítsák el soraikból a viszályt szító reakciós erőket, egyesüljenek Jugoszlávia függetlenségének megvédése érdekében, egyúttal felhívta a figyelmet arra, hogy Jugoszlávia függetlenségét csak úgy lehet megvédeni „ha a népnek megadják demokratikus és nemzeti jogait, ha a munkásosztálynak elismerik és biztosítják politikai, valamint társadalmi jogait."[25]

„Dragiša Cvetković kormánya *nem az a kormány, amilyen népeinknek a mai nehéz helyzetben kellene.* Az csak egy mesterkedésnek a képviselője, amelynek a célja elodázni a népeknek a demokratikus és nemzeti szabadság megadását. Az ilyen kormány gyengíti az állam védelmi erejét, és nagyon veszélyes Jugoszlávia léte szempontjából.

Hozzuk létre a nemzeti egység és védelem kormányát!"[26]

Albánia olasz megszállásának alkalmával Tito a „Rundschau" 1939

májusában közölt cikkében rámutatott arra, hogy a Cvetković kormány ugyanolyan „reakciós és népellenes kül- és belpolitikát" folytat, mint a volt Stojadinović kormány, és elítélte amiért késleltette Mačekkal, a Horvát Parasztpárt vezetőjével áprilisban megkötött megegyezés napvilágra hozatalát és végrehajtását. A megkötött megegyezés közzététele kiváltotta egész Jugoszlávia lelkesedését."[27]

Ez a lelkesedés, amikor köztudomásúvá vált, hogy a Horvát Bánság felállítását jelentő egyezmény nem jelenti az ország demokratikus államberendezésének kezdetét, hanem a fasiszta erők nyomására Jugoszlávia imperialista feldarabolásának kezdetét, a reakcióval szembeni mély gyűlöletté változott. Amíg Tito és a JKP a nemzeti megegyezési blokk cselekvő Népfronttá való kibővítésére törekedtek, a kormány és a burzsoá reakció mindent elkövetett annak megakadályozására, a demokratikus erők mind nagyobb széthúzására, sőt annak teljes felmorzsálására.

Szerbiában és Jugoszlávia más vidékein a polgári demokrácia vezetői a Horvát Bánságra vonatkozó megegyezés után is kimutatták áldemokratikus arculatukat. Világossá vált, hogy ezek a vezetők nem vesznek részt az ország demokratizálásában, és a fasiszta veszély elleni védekezésre való felkészítésben, hogy átálltak a profasiszta reakció táborába, vagy pedig mély „semlegességbe" vonultak. Így végződött a reakciós kormány megdöntéséért és a demokratikus kormány megalakításáért folyó harc első szakasza, és rövidesen megkezdődött a második szakasz. Ettől a pillanattól kezdve Tito és a JKP megkezdték Jugoszlávia népeinek előkészítését az országnak imperialisták által történő feldarabolása elleni védelmére, azaz a népfelszabadító háborúra.

A demokratikus erők akcióegysége megteremtésére való törekvéseiben a JKP Titóval az élen nemcsak az erők egyenjogú helyzetét harcolta ki, hanem a népfrontmozgalomban vezető erők helyzetét is.

A Horvát Bánság létrehozása és a második világháború megkezdése után a JKP szakított a polgári „ellenzék" vezetőivel való politikai megegyezések kísérleteivel, inkább egyedül folytatta az antifasiszta tömegekkel a közvetlen együttműködést a népfrontmozgalom akcióinak erősítése céljából. A politikai egyezkedés megszakítása a polgári „ellenzék" vezetőivel, a nemzeti érdekekért, a demokratikus szabadságért, a kenyérért, a békéért és az ország függetlenségéért vívott harc elárulásának elítélése megnövelte a Párt tekintélyét, és elősegítette a népfrontmozgalom erősödését. Ez az erő döntötte meg 1941. március 27-én az áruló kormányt.

A szovjet-német szerződés (1939. augusztus 23.), a Horvát Bánság felállítása (1939. augusztusz 26.) és a Harmadik Birodalomnak Lengyelország elleni támadása (1939. szeptember 1.) alkalmával a JKP KB elítélte az imperialista háborút és felszólította a munkástömegeket az imperialista háború, illetve a jugoszláviai burzsoá reakció elleni harcra. Az ország függetlenségének megvédéséért és államberendezése demokratizálódásáért folyó harcban méginkább kifejezésre jutott a nemzeti egység és védelem kormányának követelése."[28] Az állam függetlenségének a meg-

védésére irányuló törekvés szembeszegülést váltott ki minden olyan kísérlettel szemben, amely az országnak valamely imperialista hatalom uralma alá való rendelésére, illetve valamely imperialista hatalom mellett való háborúba lépésére vonatkozott. Ugyanakkor határozottabbá vált az a nézet, hogy az országnak a Szovjetunióra kell támaszkodnia.

A háború imperialista — hangsúlyozta a JKP vezetősége —, *de az imperialistákat ebben a háborúban minden lépésükben növekvő forradalmi mozgalom követi.* 1917-ben csak egy bolsevik párt létezett, amely az imperialista háborút polgárháborúvá változtatta. Ma a munkásosztálynak minden országban létezik Kommunista Pártja... Az imperialisták biztosak lehetnek afelől, hogy nem létezik olyan erő, amely az így megerősödött munkásosztályt meggátolhatná a mostani imperialista háború *forradalmi,* imperializmust megdöntő, a szocializmus győzelméért folyó háborúvá való átváltoztatásában — a bolsevik párt 1917. évi példája alapján."[29]

Tito rámutatott a háború ellentmondásaira, de egyúttal arra is, hogy ez a háború az előzőnél sokkal több lehetőséget nyújt a népi forradalom kibontakozására. Ezt állította a burzsoá Jugoszlávia bukása előtt, a népfelszabadító háború alatt és a háború után is függetlenül attól, hogy milyen volt az SZKP és a JKP, illetve a Szovjetunió és a JSZSZK kormányának a pillanatnyi viszonya. Azonkívül kihangsúlyozta, hogy a háború népi forradalmi jellegére hatott a hatalmas és sokoldalúan fejlett szocialista ország megléte is.

Jugoszláviában nemsokára a Horvát Bánság létrehozása után, Európa és a világ hadihelyzetének a hatására gyorsan bekövetkezett a polgári demokráciának az áruló vezetőségekre, illetve a demokratikus és harcra kész tömegekre való bomlása. Ugyanúgy szembetűnővé vált az is, hogy a burzsoá Jugoszlávia csak kifejezetten mint osztályjellegű, népellenes, illetve antidemokratikus építmény tartja fenn magát, de az is, hogy a burzsoá-nagybirtokos táborban Jugoszlávia területi felosztásáért és a központi hatalom szerepkörének az elosztásáért marakodó belső harcra került sor. Ez a harc annyira elmérgesedett, hogy a kormány és ellenzék úri „szövetségesei" az idegen imperialisták támogatását keresve ilyen módon vetik Jugoszlávia népeit az imperialisták karmaiba, az imperialista háborúba."[30] Tito és a JKP meggyőzően hívták fel a figyelmet Jugoszlávia feldarabolásának veszélyére[31] és arra a tényre is, hogy a kormány Jugoszláviát már a fasiszta erők gazdasági gyarmatává alakította át és ezzel az eljárásával a fasiszta elnyomók ötödik hadoszlopává vált. A politikai válságnak ebben az elmélyülő alakulásában egyre jelentősebbé vált a népfrontmozgalomnak (a munkásosztály és parasztság szövetségének) az ereje.

„A dolgozó tömegek határozott harca méginkább kiélezi a reakció táborában az ellentéteket. Amennyiben növekedik a nép nyomása, amennyiben veszettebb lesz a reakciós farkascsorda egymás között, annál gyorsabban következik el az az idő, amikor a néphullám nyomása alatt

megkezdődik a reakciós vezetőségek széthulássa és kitérése a dolgozó nép által követelt elszámolás elől...

A népellenes hatalom megbuktatása a mai körülmények között a lentről jövők (a munkások és a parasztok) szövetsége, az egységes népfront útján lehetséges. Az igazi néphatalom — a munkások és a parasztok hatalma Jugoszlávia népeinek az örök békét, a szabadságot és a kenyeret biztosítja. A dolgozó nép hatalma mindenütt erre az egységre fog támaszkodni".[32]

Az osztályerők viszonya és helyezkedése gyorsan fejlődött, és megmozgatta az összes társadalmi réteget. A JKP vezetősége ezt a fejlődést mély forradalmi éleslátással kísérte figyelemmel, és a helyzetnek megfelelően lépett akcióba. A Lengyelországot ért fasiszta támadás, vagyis a második világháború kitörése után a burzsoá Jugoszláviában rohamosan növekedett a forradalmi hangulat, és a politikai folyamatok az osztályharc utolsó és döntő csatájának a megvívására irányultak. A JKP vezetősége a felgyorsult mozgások körülményei között is higgadtan és kimérten cselekedett.

Csodálatos Tito éleslátása az osztályerők alakulásával kapcsolatosan, valamint az osztályellenség és az „osztályszövetséges" minden mesterkedése következményeinek mélyreható értelmezése. Csodálatos a kommunistáknak kijelölt feladatok kimértsége, határozottsága a Párt sorainak tisztogatásában és erősítésében, a kommunista fegyelem bevezetése, készsége, hogy a tömegeknek a kormány politikájával előidézett növekedő elégedetlenségét a forradalmi-demokratikus mozgalom cselekvő erejével értelmes eszmei-politikai rendeltetésévé alakítsa át, csodálatra méltó a mindennapi életnehézségek közepette fejlesztett forradalmi akciónak a fokozatossága és a forradalmi-demokratikus erők győzelmébe vetett megingathatatlan meggyőződés.

A forradalmi élcsapatnak az utolsó döntő ütközet közvetlen előkészítésével kapcsolatban a döntő fordulatot a polgári „demokrácia" áruló vezetőségével való mindennemű egyezkedés és együttműködés megszakítása jelentette. Az ilyen lépésnek a szükségszerűségét indokolta meg a Proleter 1940. évi április—májusi számában közölt „A reakció egysége a dolgozó nép ellen" című cikk.

A JKP politikai tevékenységében beállt fordulat és mély szakadása nem vált mindenki előtt mindjárt érthetővé, sőt tudatos ellenállásra is sor került. Ezért kellett a burzsoá reakció árulását követően annak nemcsak indokoltságát, hanem a várható kedvező kimenetelét is megokolni az osztályerők továbbfejlődéséért, a demokratikus népi kormányért folyó harcban.

„A rendszernek a Kommunista Párt elleni rajtaütése a munkásosztály és a dolgozó nép elleni általános rajtaütéssé vált. Éppen ezért is ért el ellenkező eredményt, mint amilyet a reakciósok reméltek. Nem véletlen a dolgozó tömegek harci tevékenységének megerősödése, különösen a kényszermunka-táborok megalakítása után. Kiderült, hogy a rendszer nem rendelkezik olyan kényszermunka-táborokkal, amelyekben összezsú-

folhatná a munkásosztály programjáért, a Kommunista Párt programjáért: a békéért, kenyérért és szabadságért ma küzdő százezrekre menő harcosát. A rendszernek *egészében* harcolnia kell a munkásosztály ellen, *általánosan* kell harcolnia a munkástömegek ellen. Márpedig éppen e tömegek előtt fedi fel mindinkább önmagát, felfedvén a reakciós uraságok dolgozók fölötti kíméletlen diktatúrájának tényleges szándékát. Ezzel a rendszer, vagyis az ún. demokratikus ellenzék egyre jobban elkülönül a tömegektől, és még jobban erősíti *a munkások és parasztok szövetségét.*

A burzsoázia támadásának gyengesége éppen abban rejlik, hogy az ma az egész dolgozó nép ellen irányul. Senki sem harcolhat az egész dolgozó nép ellen. Éppen ezért — ha a kommunisták egy lépéssel sem távolodnának el a tömegektől, hanem ellenkezőleg szorosan összekapcsolódva, a tömegek élén egységükért, a munkások és parasztok szövetségért harcolva saját tapasztalatukkal kitartóan győzik meg a tömegeket arról, hova vezetik őket a polgári pártok reakciós vezetői —, a mai támadás feltétlenül kudarcot fog vallani. És ha a reakciós burzsoázia a JKP elleni régebbi rajtaütéseivel megkísérelte a munkások és parasztok szövetsége létrejöttének megakadályozását, akkor az egész dolgozó nép elleni mai támadásával kísérli meg a nagymértékben már fennálló és a Kommunista Internacionálé VII. kongresszusa határozata alapján harcunk legnagyobb eredményét jelentő dolgozó tömegek egységének felszámolását. A kommunisták feladata ennek az egységnek a megőrzésében, kibővítésében és megerősítésében áll, hogy megvalósíthassák a munkások és parasztok szövetségét."[33]

A másik (a Proleter ugyanazon számában), „Ellenforradalmi szociáldemokrata vezetők a háborús uszítók és szovjetellenes hadjárat élén" című cikkben kihangsúlyozták, a burzsoáziának „ma jobban, mint bármikor, szüksége van" — „a polgári békére". Ezzel szemben „a burzsoázia mai válságos pillanatában a dolgozó tömegeknek minden harca — legyen az tisztán gazdasági háború is —, nagy jelentőséggel bír, csökkenti a burzsoázia politikai erejét, és megteremti az előfeltételeket mind az imperialista háború, mind pedig a kapitalizmus — az imperialista háborúk okozója" elleni harcra.[34]

Ilyen körülmények között a JKP vezetősége minden erejével törekedett magának a Pártnak a kiépítésére. A Proleter ugyanazon számában jelent meg Titónak „A Párt tisztaságáért és bolsevizálódásáért" című cikke, amelyben a következőket olvashatjuk:

„Ma, amikor felmerül az a kérdés „ki kit akar", amikor minden erőnkkel egy erős és megbonthatatlanul egységes, az események élén helyét megálló párt létrehozására kell törekednünk, mindazok, akik nem vetik magukat fegyelmezetten alá ennek a munkának, ezeknek a feladatoknak, a barikád másik oldalához, illetve a munkásosztály ellenségeihez tartoznak."[35]

Ugyanebben a cikkében Tito elítélte nem csak a burzsoá reakció támadását a Szovjetunió és annak valósága ellen, hanem különösen a forradalmi demokratikus sorok egyéneit is azért, mert az ilyen támadások

megingatták a tömegeknek a szocializmusért, Jugoszlávia demokratizálásáért, a békéért, a kenyérért és a szabadságért folyó harc eredményes kimenetelébe vetett hitét. A Párt a népfrontmozgalom és azok közös harca erősödésének érdekében a baloldaliak soraiból jövő támadást trockizmusnak, a polgári „demokrácia" felöl jövőket pedig a népi érdekek elárulásának nevezte, ami valójában az is volt.

A körülmények rákényszerítették a proletár avantgardera azt a kötelezettséget, hogy saját gyakorlatával győzze le a Kommunista Internacionálé nem demokratikus gyakorlatának negatív hatását, a Szovjetunió szocialista kialakítása eltolódásának negatív hatását, győzze le úgyszintén a Szovjetunió szocialista kialakításának objektív nehézségeivel kapcsolatos rosszindulatú burzsoá propagandát, a kommunistaellenes rágalmakat és hazugságokat — és mindezek ellenére védje meg és fejlesszse a tömegeknek a szocializmusba vetett hitét.

Annak a követelménynek, hogy Jugoszlávia támaszkodjon szorosan a Szovjetunióra, az volt az értelme, hogy a népfrontmozgalom még jobban megerősödjék a demokratikus, szövetségi Jugoszláviáért folytatott küzdelmében, a burzsoá imperializmus, az imperialista háború veszélye elleni harcában. A Szovjetunió szocialista vívmányai népszerűsítésének adódtak helytelen következtetései is. A JKP KB 1939. évi októberi téziseiben rá is mutatott az egyikre:

„... Küzdeni kell a Vörös Hadseregre való passzív várakozás ellen, amely a következő szólamban nyilvánul meg: Majd az oroszok mindent elintéznek! A Szovjetunió, a munkások és parasztok hős Vörös Hadserege a proletariátus és elnyomott nemzetek harcának legfőbb támogatói voltak. azok ma is és azok is lesznek... de minekünk saját erőinkkel kell a nép ellenségével leszámolnunk."[36]

Franciaország rettenetes veresége után, 1940 júliusától a JKP KB szemmelláthatóan felerősítette a demokratikus hatalom felállításáért, vagyis a polgári demokratikus forradalom befejezéséért folytatott harcát. A polgári hatalmi rendszerben a Horvát Bánság létrehozásának megegyezésével keletkezett a „rés", de még jelentősebb az, hogy ennek a rendszernek minden varrata rothadtnak bizonyult.

A JKP vezetősége megerősítette a békét, kenyeret és szabadságot követelő tömegek eszmei-politikai akcióját, hogy a népfrontmozgalomba tömöríthesse őket, erősíthesse harcukat a népi kormányért, és fokozhassa a tömegek harci kedvét a burzsoá reakció elleni döntő ütközetre.

„A munkások és parasztok harcos szövetségéért" címen igen tartalmas és céltudatos szemle jelent meg a Proleterban Jugoszlávia osztályerőinek eszmei-politikai áramlatairól és fejlődéséről. Mindezek az áramlatok — olvashatjuk a szemlében —, Jugoszlávia munkásosztálya számára döntő szakaszba jutottak az igazi demokratizmusért, az igazi néphatalomért folyó harcban, a munkásosztály és a parasztság szövetségének megvalósításáért vívott küzdelem sorsdöntő szakaszába."[37] Itt olvashatjuk továbbá:

„Hogy a munkásosztály a harcát az ilyen néphatalomért — amely lé-

nyegében nem lehet más, mint *a munkások és parasztok demokratikus hatalma* (a kiemelés Đ. M.-től)[38] —, győzedelmesen fejezhesse be, ezt a szövetséget létre kell hoznia minél előbb, vagyis a közös társadalmi és politikai érdekekért folyó jelenlegi harcban."

(...)

„A demokratikus pártok úri vezetősége iránt táplált reményeiben és csalóka ábrándjaiban a falu... becsapódott, megtévesztődött. Újból keserű tapasztalatokat szerzett arról, hogy a burzsoá politikai pártok kezében a paraszttömegek mindig csak az egyes burzsoá csoportok eszközeiként szerepeltek a többi csoport ellen folytatott harciakban, ennek a csoportnak a hatalomból és a dolgozó nép kizsákmányolásából nagyobb részesedéséért folytatott harcában."

(...)

„A faluban ez az állandóan növekvő felismerés teljesen új helyzetet és teljesen új távlatokat teremtett a munkások és parasztok szövetségének létrehozásáért folyó küzdelemben. Ennek a helyzetnek a jellegzetessége a falu kettős differenciálódásának viharos erősödése: egyik oldalon a politikai differenciálódás felgyorsulása, a parasztömegek elkülönülése az eddigi úri vezetőségtől, a másik oldalon pedig a *társadalmi differenciálódás*, az osztályösszetűzések kiéleződése a falun is, és a falu burzsoá, úri politikájának fő hordozói, a kulákság elleni harc megindítása."

(...)

... a paraszttömegekben mindinkább növekszik a bizalom a JKP iránt. A jelenlegi helyzetben a JKP vezette munkás- és parasztszövetség szemlátomást az össz jugoszláv területek és tartományok tömegpolitikai erejévé válik... a burzsoá és félfeudális reakcióval szemben."[39]

„Az ún. burzsoá és »paraszt« demokratikus pártok vezetőinek csődje elvezetett tehát a paraszttömegek átállásához a munkásosztály és a JKP oldalára, de ugyanakkor ezeknek a tömegeknek a JKP vezette munkás- és parasztszövetség álláspontjára való átállását „bal" frázisokkal meggátolni igyekvő különféle „ultrabal" elemeknek felfokozott tevékenységéig is. Ezzel a *faluért folytatott harc* belépett leghevesebb szakaszába. Nem akarunk túlzásba esni azzal az állításunkkal, hogy ez a küzdelem ma *Jugoszlávia osztályharcának legjelentősebb és legdöntőbb pillanata.* Ebben a harcban kísérlik meg minden erejükkel — erőszakkal és megtévesztéssel — a reakciós, népellenes erők utolsó tömeges pozíciójukat megtartani. Mindaz, amit eddig megállapítottunk, bizonyítéka annak, hogy a munkásosztálynak ebben a döntő küzdelemben megvan minden objektív feltétele a teljes győzelem kivívására ezen a fronton."

(...)

„Ebben az értelemben a munkás-paraszt egység programjának is a munkások és a kis- és középparasztok egysége programjává kell válnia, a falu kiéleződött programjává, vagyis olyan programmá, amely lehetővé teszi a paraszttömegeknek saját érdekeik felismerését mint a kulákság s egyéb burzsoá, valamint félfeudális urak hatása alól való eszmei felszabadulásuk előfeltételét."[40]

Tito és a JKP KB 1940 folyamán mind nagyobb figyelmet fordítottak a kommunistáknak a hadseregben folyó munkájára. A katonai kádereket is elő kellett készíteni a forradalmi akciókra. Erről Tito írt cikket a „Srp i čekić" című lapban 1940 augusztusában.

„Minden nap újból azt igazolja, hogy a rendszer egyre jobban közeledik az imperialisták fegyveres szerepe felé, ami a jövőben a Szovjetunió megtámadása alapjául fog szolgálni. Ezek szerint, tehát, nem indokolt-e teljesen a munkásoknak és a katonai egyenruhába bújtatott parasztoknak az a félelme, hogy katonai erejüket tulajdon érdekeik ellen fogják felhasználni. Efféle félelmük nyilvánvalóan indokolt. Nem is kell azon csodálkozni, hogy a katonáknak a mai rendszer hadserege — idegen hadsereg, amelyben lázadoznak, amelyből hazaszökdösnek. Ezzel szemben a katonák hazaszökése bizonyítja, hogy a kommunistáknak a hadseregben nincs olyan befolyásuk és erejük, amivel politikai vonalukat végigvezethetnék itt is. Ugyan sikerült felvilágosítaniuk a katonákat, hogy hol vannak az igazi érdekeik, és arról is, hogy a mai rendszer hadseregének milyen érdekeknek kell magát alávetnie. Nem sikerült azonban a kommunistáknak rámutatniuk a harc folytatásának helyes módjára, vagyis arra a tényre, hogy a munkás és a paraszt éppen akkor a legveszélyesebb a burzsoáziára, ha katona és ha fegyver van a kezében. Nem támogatják a kommunisták az önkényes hazaszökdösést, sem a fegyelem tisztán önkényes megbontását. A kommunisták azért küzdenek, hogy a katonaruhát viselő munkások és parasztok ezt a hadsereget saját céljaikra használhassák fel, teremtsék meg abban saját személyes fegyelmüket, sajátítsák el a katonai ismereteket, melyekkel saját érdekeikért küzdhetnek; szervezkedjenek és magában a hadseregben erősítsék soraikat, hogy holnap tömör soraikkal, fegyverrel a kezükben kezdhessenek harcot saját igazi érdekeik megvalósításáért. A katonai egyenruhát viselő munkásoknak és parasztoknak tudatában kell lenniük, hogy ez a hadsereg, amelyben szolgálnak, a munkástömegek elnyomóinak és a nép ellenségének a hadserege. Ezt a hadsereget azonban többségében ők maguk képezik. A hadsereg csak addig szolgálhatja a dolgozó tömegek ellenségeit, amíg a katonaruhát viselő munkások és parasztok öntudata fel nem ébred. Ha tudatában lesznek saját érdekeiknek, és ha létrehozzák az erős szövetséget egymás között, akkor a hadsereg a munkások és a parasztok tulajdon fegyverévé válik. Ezt pedig a munkások és parasztok nem fogják elérni szervezetlen hazaszökdöséseikkel, hanem csak szervezett és rendszeres munkával magában a hadseregben."[41]

A Proleter 1940. augusztus—szeptemberi 7—8. számában jelent meg „A döntő jellegű osztálycsaták hírnökei" című cikk. Ez a folytatása a Proleter 1940. április—májusi számában „A reakció egysége a dolgozó nép ellen" című cikknek.

A cikkben a legutolsó események alapján indokolják és erősítik meg azt a korábbi következtetést, hogy a burzsoá reakció támadásának az eredménye „nem lesz — mint 1929-ben — a munkásosztály és a dolgozó nép veresége, hanem a munkásosztály és a kommunisták avantgardeja

körül a parasztság és a többi dolgozó tömegek gyors tömörülése, amit az osztályösszecsapásoknak kiszélesedése és kiéleződése kísér.

„Ezt az előrelátást igazolja az utóbbi időben az egész országban nagy erővel feltörő elnyomók elleni harci hullám. A dolgozó tömegek jelenlegi harca messzemenően nagyobb méreteket ölt, mint a múlt évben és néhány teljesen új sajátosságával hozza magával Jugoszlávia dolgozó tömegei közeledő egyre szélesebb és erősebb mozgalmának, a munkásság és parasztság, vagyis az egész dolgozó nép elszántságának előrejelzését, hogy harcol a kenyérért, békéért és szabadságért."

(...)

Melyek a jelenlegi harci hullám legfontosabb jellemzői?

1. Ezekben a harcokban a munkásosztály egységére lényegében a lentről jövő törekvés győzött. Ma a kommunista pártnak a vezetését bizalommal fogadja a munkások nagy többsége. Ebből a tényből ered a munkásosztály harcias kitartása a küzdelemben és növekvő hajlandósága az ellenség oldalán álló hatóságok elleni küzdelemre. A sztrájkok nagy része a „munkaperekről" fennálló rendelkezésekkel ellentétekben kezdődött és mindezek a sztrájkok rendkívüli politikai éllel bírtak. Ennek ellenére a sztrájkok többségében a munkások győztek.

2. A munkások tudatára ébrednek gazdasági küzdelmük fontosságának. Ezt a küzdelmet már nyíltan összekötik a politikai akciókkal, a szakszervezeti szabadság védelmének akcióival.

(...)

3. A hatóságok rajtaütéseire a munkástömegek újabb akciókkal kezdtek válaszolni... *Mindezek és a hasonló tények arra utalnak, hogy a fehérterror megszűnt a dolgozó tömegek félelmének lenni* (a kiemelés Đ. M.-től).

4. A tüntetések és más hasonló akciók, a harc magasabb szintű formái, nemcsak a nagyvárosokra és még némely tartományra jellemzőek, hanem mindjobban kiterjednek a többi tartományra és vidékre, sőt egyes falvakra is. Ezek a tények tovább bizonyítják azt, hogy a munkások és a parasztok szövetségének eszméi a küzdelem megnyilvánulásában kezdtek valóra válni, továbbá, hogy a munkások és a parasztok szövetsége teljes győzelmének egyetlen útja ez a harcos út.

5. Végül, *mivel ezek a tömegek elfogadják és felhasználják a kommunisták jelszavait azért, mert ezt az egészen lentről jövő és a vezetőségekig eljutó hatalmas tömeges harci hullámot a Kommunista Párt vezeti: ma a dolgozó népnek a Kommunista Párt vezette általános harci hulláma nélkül semmiféle nagyobb harca sem kezdődhet el, éppen ezért a mai küzdelmek legfontosabb jellegzetessége kétségkívül ebben rejlik.* Ez a tény hatalmas fontossággal bír és a legnagyobb mértékben akadályozza meg a burzsoá tábor minden „bal" népámítóját a tömeget megtévesztő űzérkedéseiben, leleplezi az ún. „demokratikus mesterkedéseket a mindennapi élő küzdelemben, elvezet a dolgozó nép igazi és teljes győzelmének egyetlen zálogához: a munkások és parasztok Kommunista Párt körüli erős tömörüléséhez."[42]

A munkástömegek harcának ebben a növekedésében kifejezésre jutottak a gyengeségei is. A falusi mozgalom lemaradt a városok munkásküzdelmeitől, jugoszláv méretekben az akciók még nem voltak elég szorosak, egységesek, a kommunisták sem vonták le mindig a végrehajtott akciók kellő tanulságait stb. Ennek a harci hullámnak egyik legnagyobb magában hordott veszélye abból állott, *hogy a politikai akciók túl gyors kiéleződésében a kommunisták eltávolodnak a tömegektől.*"[43]

„Nekünk lépést kell tartanunk a tömegekkel, mozgósítanunk kell őket a politikai harcra a mindennapi gazdasági küzdelmeik, a küzdelmekben szerzett saját tapasztalataik, politikai öntudatuk fejlődésének összhangja, a munkás és parasztszövetség erősödésének összhangja alapján; szem előtt kell tartanunk a nemzetközi helyzet erőviszonyait, ami — érthetően — semmi esetre sem jelenti a legszélesebb néptömegek részvételével folyó politikai akciók megtagadását. *Harcolni kell a politikai akciók idő előtti kiéleződéséhez vezető törekvések ellen, amelyekben csak a munkásosztály és a dolgozó tömegek legöntudatosabb rétege mozgósítható.* Külön figyelmet kell szentelni a munkásoknak a drágaság, a munkanélküliség (pl. szövőipari munkások), az üzérkedés, elleni küzdelemének, valamint a parasztság jogos követelésének. Az egész gazdasági, de különösen a drágaság elleni és a parasztság mindennapi követeléseiért folyó harcnak a *dolgozó nép szövetsége megerősítését* kell szolgálnia."

(...)

„Jugoszlávia munkásosztálya és dolgozó tömegei harcának fejlesztése és kibővítése útján haladva nemcsak vissza fogják verni a burzsoáziának az ő érdekeik ellen valamilyen „reform" alakjában indítandó támadásait, hanem végeredményben *meg fogják dönteni a népellenes rendszert, és igazi gazdasági és politikai követelményeiket realizáló népi kormányt fognak alakítani.* Ebben az értelemben a jelenlegi harcok csak *előhírnökei az elkövetkező napok sorsdöntő ütközeteinek.*"[44]

A reakciós rendszerellenes küzdelemben a munkásosztálynak egyik fő feladata volt az osztályszakszervezeti mozgalom megvédéséért folyó egységes és döntő harcnak a megerősítése. Ennek a küzdelemnek az erősödéséről és a küzdelem során elkövetett hibákról a Proleter külön számában írtak részletesebben.

„Ennek a harcnak nagy a politikai jelentősége. Tudatosítani fogja a munkásokat erejükről, ugyanakkor a hatalmon levő burzsoázia gyengeségére is rámutat, a Kommunista Párt vezette egységes proletáriátus ellen fordul. Ez a harc jelenti a munkásosztály első lépését a kizsákmányoló, elnyomó és a munkások harcát elfojtó rendszer elleni küzdelmében."[45]

Az élelmiszerek és a mindennapi életszükségletek állandó drágulása, amit a kormány rossz kül- és belpolitikája eredményezte, a legmélyeyb és a legkiélezettebb osztályellentétekhez vezetett, és olyan fontos kérdéssé vált, amelyet a JKP felhasznált a munkásosztály és a parasztság, valamint az összes középréteg egységes harcának kiélezésére a reakciós kormány és az egész burzsoá reakció ellen. A Proleter ennek a kérdésnek is

külön cikket — egész kis tanulmányt — szentelt a drágaság osztályjellegű hátteréről, a kormánynak a drágaság okait előidéző kül- és belpolitikájáról; annak következményeiről és jelentőségéről az osztályharc szempontjából.

„Amint látjuk... Cvetković—Maček—Korošec reakciós burzsoá — nagybirtokos kormánya — harcolva a tömegek azon szándéka ellen, hogy a békét és a nemzeti függetlenséget a Szovjet Szövetséges Szocialista Köztársasággal való szövetségben védelmezzék — a német—olasz imperialisták támaszában látta a megoldást; az országban pedig az érdekeiket védő üzérkedő burzsoá nagybirtokosokra támaszkodva ez az „ötödik hadoszlop" kormánya mindjobban taszítja Jugoszláviát a háborúba, és teszi Jugoszláviát a német—olasz háborús tömb gazdasági ellátójává, alapjában ez a kormány a drágaság okozója! A drágaság, tehát, nem az egyetlen előhírnöke a munkástömegek éhezésének és mérhetetlen szenvedéseinek, hanem a jugoszláv népek háborús örvényekbe való formális berántásának és a nemzeti függetlenségük elvesztésének az első lépése.

A drágaság nem olyan kérdés, amelyet az üzérkedők ellen kiadott általános deklarációval, egy maréknyi kisebb üzérkedő internálásával (amíg persze családjuk tovább „kereskedik" és gondoskodik a Donji Lapacra internált üzérekről) meg lehetne védeni, még a drágaság leküzdésére alakított álbizottságokkal sem, a megszabott árakkal sem, hanem csak egy módon:

1. Az igazi népi kormányért való küzdelemmel, amely lehetővé teszi a dolgozó népnek a drágaság és üzérkedés elleni harc megszervezését és irányítását.

2. A Szovjetunióval való kölcsönös segítségnyújtási egyezmény megkötésével, ami biztosítaná a népnek az idegen imperialista elnyomókkal szemben a nemzeti szabadságot és a gazdasági függetlenséget.

Miről beszélnek ezek a tények? Arról, hogy a drágaság elleni küzdelemben részt kell vállalnia a munkások és parasztok szövetségének, illetve az egész dolgozó népnek. Továbbá arról, hogy a munkásosztály avantgardéjának politikai élt kell adnia a drágaság elleni küzdelemnek, és a munkástömegeknek a saját tapasztalataik alapján kell bebizonyítani, hogy a drágaság elleni küzdelem célszerűtlen, ha egyúttal nem harcolnak az igazi népi kormányért és a Szovjetunióra való támaszkodásért."[46]

Tito az V. országos konferencián tartott referátumában minden figyelmét a Párt erősítésének, a proletariátus forradalmi avantgardeja és Jugoszlávia dolgozó népe erősítésének szentelte. Ebből a szemszögből tért ki az opportunisták kísérletére, hogy a Dolgozók Néppártját használják tudatában lesznek saját érdekeiknek, és ha létrehozzák az erős szövetséget ellen.

„Mindezeknek az érveknek a figyelembevételével határoztak, hogy ennek véget kell vetni, hogy az újabb politikai helyzet és a reakció növekedése miatt nem kell semmiféle Dolgozók Néppártját alakítani, hanem a mai sorsdöntő időben minden erőt a feladatait végrehajtani képes, egységes és erős Kommunista Párt megteremtésére kell fordítani.

Ez a kérdés azonban a Dolgozók Néppártjával kapcsolatosan sok elvtársnál még mindig nem tisztázódott, habár álláspontunkról szóbeli és írásbeli utasítást is adtunk. Az elvtársak nem értették meg, hogy ebben a kérdésben a régi rendszerrel való szakítás nagy fordulatot jelent. A Dolgozók Néppártjának még mindig alakulnak bizonyos forumai. Különböző káros és itt megbújt idegen, a Pártra acsarkodó, a munkásokat megbolygató elemek ebben a pártban még mindig biztonságra találnak. Meg kell érteni, hogy ennek a pártnak ezeket a szükségtelen és káros forumait igyekszünk hatástalanná tenni. A Kommunista Pártnak kell mindenütt irányítania és a meglévő bizottságoknak folytatniuk kell a munkát a munkások és parasztok szövetségének létrehozásában. Ami már a tömegekben megvan, ki kell bővíteni és el kell mélyíteni, de innen is el kell távolítani minden káros és Pártunkkal szemben ellenséges hangulatú elemet."[47]

Rámutatva újból a kommunisták néhány jelentékenyebb hibájára a tömegek akcióinak irányításában különös figyelemmel kísérte a forradalmi demokratikus akcióban az eltávolodás veszélyét a kommunisták és a harcias hangulatú tömegek között: „... téves szándék lenne... mindenáron politikai akciókat szervezni és végrehajtani, és szükségtelen lenne... a reakciótól is kívánt véres akciókat előidézni, amivel ütést mérhetne a munkásosztályra és fejetlenséget válthatna ki a munkásnép jövendő harcában. Egyébként a külső feltételek sem alkalmasak az ilyen összetűzésekre, de még a Párt sem mozgósította a széles tömegeket erre a harcra. Ezzel szemben előttünk áll elsősorban a gazdasági harc, a drágaság elleni küzdelem, az ország függetlenségéért folyó küzdelem, a Szovjetunióval való együttműködésért indított küzdelem megszervezésének feladata stb., a széles néptömegek mozgósítása a politikai küzdelemre a mindennapi harcok folyamatában és a sztrájkokban."[48]

Az V. országos konferencia rezolúciójában Tito referátuma és a vita alapján újból részletesen és meggyőzően kihangsúlyozták a népfelszabadító harc erősítésének a szükségességét az imperialista világháború körülményei között: rámutattak Jugoszlávia népeinek növekvő elégedetlenségére a kormány és a burzsoá pártok áruló kül- és belpolitikája miatt, de arra a tényre is, hogy az elégedetlen paraszttömegek legnagyobb részét a Párt még nem ölelte fel munkájával,"[49] így azok bedőlnek a reakció jelszavainak. Éppen ezért a kommunistáknak tovább kell fokozniuk a küzdelmet a háború, a drágaság ellen, a nemzeti egyenjogúságért és szabadságért, méginkább fejleszteniük kell eszmei-politikai és szervezési aktivitásukat a falvakban, a szakszervezetekben, az ifjúság és a nők körében és ezen az egész munkán keresztül erősíteniük kell a Pártot, a Jugoszláv Ifjúkommunisták Szövetségét, és meg kell szervezniük a reakció áldozatainak támogatását (a népi segítséget).

A Proleter 1941 januárjában megjelenő 1. számában közzétették a rezolúciót. Közvetlen utána tették közzé Lenin „A baloldaliság gyermekbetegségei a kommunizmusban" című munkájának a JKP KB, de első-

sorban Tito egész eszmei-politikai és szervező munkáját értelmező két idézetét.

„... Mi Oroszországban nagyon hosszú és nehéz, véres tapasztalatok árán győződtünk meg arról az igazságról, hogy a forradalmi taktikát nem szabad csak a forradalmi hangulat alapján kialakítani. A taktikát csak az illető ország (környező országok és világviszonylatban minden ország) összes osztályerőinek józan és objektív felmérése, valamint a forradalmi mozgalmak mérlegelése alapján kell kialakítani..."[50]

„... Az erősebb ellenfelet csak legnagyobb erőfeszítéssel és az ellenségek közötti minden, akár a legkisebb „résnek", a különböző országok burzsoáziája közötti, az egyes országok burzsoáziájának különböző csoportjai és fajai közötti érdekellentéteknek és így a tömeges szövetséges megnyerésének minden, akár a legkisebb lehetőségeinek, akár átmeneti, akár ingadozó, állhatatlan, bizonytalan és feltételezett *kötelező*, nagyon szorgalmas, gondos, óvatos és ügyes felhasználásával lehet legyőzni. Aki ezt nem fogta fel, az nem fogott fel egy fikarcnyit sem a marxizmusból, a tudományos és korszerű szocializmusból..."[51]

A JKP KB az októberi forradalom évfordulójára kiadott kiáltványában kihangsúlyozta, hogy az egységes munkásosztály a parasztsággal, a dolgozó rétegekkel szövetkezve a JKP vezetésével meg fogja dönteni az áruló kormány és burzsoá reakció hatalmát, kiharcolja a nemzeti szabadságot, megtöri a politikai jogtalanságot és gazdasági kizsákmányolást, megvédi az ország függetlenségét, mint ahogy a munkások és parasztok szövetsége megvalósította a cári Oroszországban a forradalmat.[52]

Lenin halálának évfordulója alkalmával a Proleter cikkében részletesen megindokolták Jugoszláviában a dolgozó tömegek forradalmi demokratikus harcának az összefüggését az októberi forradalom tapasztalatával, gyakorlatával.

Jugoszlávia Egyesült Munkás Szakszervezeti Szövetségének a betiltása alkalmából Jugoszlávia munkásaihoz és munkásnőihez intézett kiáltványában a JKP KB ezt az intézkedést „Jugoszlávia egész munkásosztálya ellen indított támadásnak" minősíti, de a Cvetković—Maček kormánynak ez a legújabb gonosztette nemcsak a Jugoszlávia Egyesült Munkás Szakszervezeti Szövetségébe tartozó munkások ellen irányul, hanem mindannyiotok ellen, Jugoszlávia egész dolgozó népe ellen. Értsétek meg, a Cvetković—Maček rendszer most gonosztettének végső célját — Jugoszlávia összes kapitalista kizsákmányolóinak célját — vagyis minden további harcotok és ellnállástok elnémulását várja. Rajtatok a sor erre az életetekre és családotok életére törő csapásra méltó választ adni."[53]

Párhuzamosan ezzel a kiáltvánnyal a JKP KB minden pártszervezethez eljutatta 1. számú körlevelét azokkal az utasításokkal, hogy a munkásosztály szakszervezeti harcában most a Párt közvetlen vezetésére van szükség.[54]

1941. március 27-én bukott meg a reakciós burzsoá kormány. „... ez a kormány maga rohant saját vesztébe, mivel a népek elégedetlenségének állandó növekedése 1941. március 27-e előestéjén érte el tetőfokát, ami-

kor a Cvetković—Maček kormány csatlakozott a Kominternellenes szövetséghez, és ily módon akarta Jugoszláviát teljesen befogadni a tengelyhatalmak szekerébe. Cvetković—Maček kormánya, mint áruló kormány gyászos bukással fejezte be pályafutását. Ezzel egyidejűleg megszűnt az együttműködés Németországgal. Jugoszlávia népei határozottan kimondták „Nem! Inkább a háborút, mint a paktumot!" — készek inkább bátran kiállva harcolni, mint térdenállva meghalni, mert a fasizmus nem ismer kegyelmet."[55]

Eredményesen végződött a burzsoá demokratikus államberendezés a társadalmi viszonyok demokratizálódása, a dolgozó rétegek politikai és gazdasági helyzetének megvalósulása, a társadalom szocialista átalakulásáért folytatott harc egyik legnagyobb belső akadályának megdöntése. A burzsoá reakcióellenes, tömeges és sorsdöntő hangulat megnyilvánulására kerül sor. Tito értékelése az 1941. március 27-i eseményekről valójában a népnek a JKP irányításával történő döntő ütközetre való hajlandóságát tükrözte.[56]

Az új kormány azonban „nem volt népi kormány; mégis egy lépést jelentett előre Jugoszlávia népei olthatatlan vágyainak megvalósításában, egy lépést tett előre a népnek az igazi népi kormány megteremtéséért folyó harcában. A berlini és római hódítók azonban gyorsan gondoskodtak ennek megakadályozásáról."[57]

1941-ben, a burzsoá Jugoszlávia felbomlása után megtartott áprilisi tanácskozáson még egyszer összefoglalták és alapvetően megvizsgálták a „Jugoszlávia népei tragédiájának" minden okát is „a tömegek forradalmi energiája" érettségének minden tényezőjét.[58]

A JKP nem ismerte el Jugoszlávia feldarabolását, és a burzsoá Jugoszlávia demokratizálódásáért folytatott harcot mint Jugoszlávia népeinek és nemzetiségeinek kifejezetten népfelszabadító harcát vívta. Az összes forradalmi demokratikus erők népfronti egysége még fontosabb feltételévé vált a külső és hazai reakció egysége fölötti győzelemnek. Ebben az értelemben határozták meg a kommunisták feladatait: élére kell állniuk a munkásosztály és az összes dolgozó rétegek ellenállásának az emberek és az ország természeti kincseinek még kíméletlenebb kizsákmányolásával szemben, a még hevesebb nemzeti gyűlölet szítása és a nemzeti kiirtás veszélye ellen, növelni kell a társadalmi és nemzeti felszabadulásba vetett hitüket, mint ahogy az a Szovjetunióban is megvalósult.

„A Párt munkájára a munkások, a parasztság és a polgárok tömegeiben most kedvezőbbek a feltételek, mint bármikor voltak. Ha a tömegeknek az elkövetkező döntő ütközetére való összefogásáról és mozgósításáról van szó, a szektáskodás veszélyesebb, mint az valaha is volt. Hazánkban a tömegek forradalmi energiája beérésének a mozgató ereje a következő:

Először a) a nyers megszálló rendszer és a népek kifosztása, b) a még kegyetlenebb nemzeti elnyomatás és a tömegek gyülölete annak előidézőivel szemben, c) a néhai burzsoá uralkodó körök árulása, d) a hazai burzsoázia szolgalelkűsége és kishitűsége, e) a múlt rendszerének gonosztevő

nemzeti és társadalmi politikájának a lemezteleníte se, f) a hódítók által népre rótt nehéz terhek, g) a dolgozó tömegeknek kiméletlen kizsákmányolása a megszállók és tőkések részéről.

Másodszor a) egy nagy szocialista állam léte és annak nagymérvű fejlődése, b) a Szovjetunió békeszerető politikája egyrészt, másrészt a kapitalista világ imperialista háborúja előidézte a kegyetlen tömeggyilkosságot és a rombolást."[59]

A Borba egyik év végi számában „Jugoszlávia Kommunista Pártja a népfelszabadító háborúban" című cikkében Tito a következőket írja:

„Az áprilisi népkatasztrófából a JKP kincseket érő tanúságot vont le elkövetkező munkájához. E tanúságok arra utalnak, hogy a falusi és városi néptömegek készen állnak a legnagyobb áldozatok meghozására hazájuk megvédéséért; készek a nemzeti függetlenségük megtartásáért folytatott harcra, készek ősi tűzhelyük megvédésére. Másrészt bebizonyosodott az uralkodó körökben uralkodott korhadtság, korrupció, a népérdekek elárulása, a hazaszeretet teljes hiánya, az irányítás és szervezés teljes képtelensége. Népeink történelmének a legnehezebb napjaiban a JKP a tanúságok birtokában még határozottabban, még elszántabban állította erőit a nép érdekeinek védelmére, a népfelszabadító háború szolgálatába állította legértékesebb kádereit és szervezői képességeit, vagyis a nemzeti harc élére állt."[60]

Végül az 1941. június 22-én és július 12-én kiadott kiáltványaiban a Harmadik Birodalom Szovjetunió elleni támadása után a JKP KB felszólította a kommunistákat, a munkásosztályt, Jugoszlávia nemzeteit és nemzetiségeit az utolsó és döntő ütközetre:

„Jugoszlávia munkásai és munkásnői!"

Ütött a sorsdöntő óra. Megkezdődött a munkásosztály legnagyobb ellensége elleni döntő ütközet; harc, amelyet a fasiszta gonosztevők saját maguk indítottak el a világ dolgozóinak reménysége a Szovjetunió elleni alattomos támadásukkal. A hősi szovjet nép végre nemcsak a szocializmus államának megvédéséért ömlik, hanem az egész világ dolgozó emberiségének végső társadalmi és nemzeti szabadságáért is. Ezek szerint ez a mi harcunk is, amely kötelességünk minden erőnkkel, még életünk árán is támogatni.

(...)

Előre az utolsó és döntő ütközetre a szabadságért és az emberiség boldogságáért!"[61]

„Jugoszlávia népei: szerbek, horvátok, szlovének, crnagoraiak, macedónok és mások!

(...)

Itt az ideje, ütött az óra, hogy valamennyien egy emberként induljatok a megszállók és hazai szolgáik, népeink hóhérai ellen.

(...)

Harcra fel, a fasiszta fertő elleni utolsó harcra."[62]

Tito felismerte és méltányolta a politikai válság beérésének Lenin által fontosnak nyilvánított minden tényezőjét és feltételét. Lenin példája

alapján kihangsúlyozta, hogy a burzsoá Jugoszlávia a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után, az imperializmus láncának egyik leggyengébb láncszeme volt."[63]

1947-ben, a Népfront II. kongresszusán tartott beszámolójában a forradalmi felkelés feltételei megértésének elemzésében világosan kitűnik a lenini tapasztalat. A beszámolónak az a része, amely a „burzsoá Jugoszlávia háború előestéje és a megszállás első napjai politikai állapotának alapvető jellemzőit" tárgyalja, nyolc pontban mutatja be, hogy:

„1. Végeredményben hatalmon volt az összes burzsoá párt, ideértve Maček ún. Parasztpártját is, és mindezen pártok többé-kevésbé a monarchia — azaz a reakció hatalmának — oszlopai voltak. Ezek a pártok egytől egyik az egész dolgozó nép érdekei ellen tevékenykedtek;

2. Jugoszlávia a régi szövetségesei nélkül; a Kisantant felszámolása; együttműködés a tengelyhatalmakkal (Stojadinović, Jevtić, Pavle herceg és mások);

3. Mindjobban növekvő ellenállás az ország fasizálódásával szemben, koncentrációs táborok és a rendszer fokozódó rémuralma a haladó antifasiszta erőkkel szemben;

4. Pavle herceg utasítása alapján a Cvetković-Maček kormány végleges eltökéltsége Jugoszláviának a tengelyhatalmakhoz való csatlakozására: illetve az ún. antikommunista paktumhoz való csatlakozás;

5. Az uralkodó körök polgári és katonai teljes képtelensége az ország védelmének megszervezésére;

6. A terrorista fasiszta szervezet az ún. usztasák támogatása nemcsak a Maček vezette Horvát Parasztpárt klikkje részéről, hanem a belgrádi hatalombitorlók részéről is;

7. Teljes káosz Jugoszlávia megtámadásának időpontjában, többségükben a pártvezetőségek magukra hagyják a tömegeket a legnehezebb napokban — külföldre menekülnek, nyíltan vagy burkoltan a megszállók szolgálatába állnak, ami egyidőben a tömegeknek a pártvezetőségektől való elszakadását, a Népfrontba tömörülését jelenti;

8. Jugoszlávia Kommunista Pártja ebben a helyzetben elnyeri a széles néptömegek teljes bizalmát, ami a háború folyamán mindinkább megerősödik.

Ezek szerint a polgári pártok vezetőségei már a Jugoszlávia elleni támadást megelőzően széthullottak és ezeknek az uraknak a megszállás első napjaiban tanúsított magatartása eredményezte a széles néptömegek minden bizalmának végleges elvesztését.

Tito írásaiból, a JKP KB-nek okmányaiból és a Proleterből láthatjuk, hogy a burzsoá Jugoszlávia politikai válságának megvolt a maga menete és forradalmi kibontakozása, ami Tito egyénisége forradalmi érettségének, a JKP KB, valamint az egész Párt eszmei-politikai és akcióegységének köszönhető. Tito, a JKP KB, valamint az egész Párt a politikai válság érettségének és megoldása lehetőségének valós folyamatával számítva tevékenykedett.

Titóval az élen a JKP gyakorlata a politikai válság érlelődésének időszakában igazolta Lenin meghatározásait a sikeres forradalomról.

A lenini időkhöz viszonyítva a különbség abban állt, hogy az első szocialista állam fennállásával és fejlődésével az osztályerők aránya kedvezőbbé vált, ami világviszonylatban meggyorsította a dolgozó tömegek közeledését a szocializmushoz és forradalomhoz. Ennyiben volt Jugoszlávia győzelme megvalósíthatóbb, különösen a Szovjet Szövetség antifasiszta koalíció oldalán való hadbalépése után, de a munkásosztály és parasztság szövetsége egy teljesen sajátos jugoszláv megpróbáltatása után. A megszállók által felosztott Jugoszlávia jelentette a legnagyobb veszélyt a népfrontmozgalom egységére. Jugoszlávia felaprózódása következtében a népfrontmozgalom egyes részei nem jelentették többé a forradalom oldalán álló osztályerők többségét. A munkásosztály és a parasztság szövetsége a feldarabolt országban nagyobb bomlasztó erőknek volt kitéve. Csak az egységes jugoszláv népfrontmozgalomnak volt kilátása, hogy sikeresen véghez vigye a felszabadító harcot, nemcsak nemzeti, hanem egyben a népi forradalom értelmében is. Tito és a JKP ezt tudatosították párhuzamosan a népfrontmozgalom kialakításával, de még nagyobb erőfeszítéssel kellett folytatniuk az egységes népfrontmozgalom kialakításáért. A népfelszabadító harc igazolta a munkásosztály, Jugoszlávia nemzetei és nemzetiségei erős nemzetközi szolidaritását, nemcsak az általános antifasiszta és felszabadító háborúban, a honvédő háborúban, hanem a Jugoszlávia feldarabolása elleni, az új, demokratikus, szövetségi és köztársasági Jugoszláviáért folyó harcban a nemzeti elnyomás állama, a burzsoá királyság romjain. Ezt követte a nemzeti önrendelkezés jogának lenini értelmezése, és annak forradalmi alakulása a népfrontmozgalom létrehozásában és a JKP szervezeti fejlesztésében a nemzeti egyenjogúságnak szövetségi alapon és a jugoszláv integráción keresztül való megteremtése céljából. Ez a gyakorlat még Leninnek azon a tételén alapult, hogy Szovjetoroszországban és bármelyik országban a forradalmi fordulat beérésének új szakaszában a kapitalista és függő viszonyban levő államokban egységes forradalmi stratégiának és taktikának kell érvényesülni. A forradalmi stratégia és taktika alkalmazásának sikerei a világ demokratikus forradalmi erőinek támogatását és a demokratikus forradalmi erők serkentését szolgálják. Titóval az élen a JKP-nek sikerült a jugoszláv forradalom útját járhatóvá tenni, amivel egyúttal a szocializmus világfolyamatának fejlődéséhez is nagymértékben hozzájárult. E tekintetben már a forradalom érlelődő szakaszában van valami lényegesen új.

A jugoszláv forradalom érlelődésében formálisan nem létezett a burzsoá demokratikus szakasz, nem volt „februári forradalom". Tekintettel a buzsoá demokratikus hatalom igen szerény mivoltára és rövid idejére (Simović kormánya) nem lehet rámondani, hogy létezett. Mégha a Népfront kibővült nemzeti megegyezési blokkja, akár mint Népfront megszerezhette volna a hatalmat, ami lehetséges is volt — a burzsoá demok-

·atikus forradalomnak mégis más lett volna a befejezése, mint az oroszországié.

Az első szocialista állam létezése és fejlődése jóval több szocialista forradalmi elemmel járult hozzá a királyságban a burzsoá demokratikus szabadságért folyó küzdelemhez, mint Oroszországban a februári forradalom, de ahhoz is, hogy a szocialista forradalommá fejlődő burzsoá demokratikus szabadságért folyó harc sem tartalmilag, sem időbelileg ne legyen elkülönült folytatása egyiknek a másikban, hanem mindkét folyamatnak egységes folyamattá kell válnia.

A JKP a burzsoá Jugoszlávia bukásáig a Népfrontot a következő programmal szervezte:

1. harc a társadalmi kizsákmányolás és nemzeti elnyomás ellen;
2. harc az ország demokratizálásáért és a fasizmus ellen;
3. minden lehető megtétele az ország védelme érdekében a fasiszta hódítók részéről növekvő veszéllyel szemben;
4. harc az ötödik hadoszlop ellen;
5. a diplomáciai, később pedig a szövetség megteremtése a Szovjetunióval."[65]

A burzsoá Jugoszlávia bukásáig a népfrontmozgalom programja valójában a burzsoá demokratikus szabadságért folyó küzdelemnek, a burzsoá demokratikus forradalom befejezésének a programja volt.

Tito és a JKP KB együttesen szólították fel a népfrontmozgalom körül tömörülő tömegeket az imperialista háborúnak a hazai imperialisták elleni forradalmi háborúvá való átváltoztatására, ugyanúgy, mint ahogyan azt a cári Oroszország forradalmi erői tették a Lenin vezette bolsevik párttal. A Jugoszláv forradalom avantgardeja, tartalmilag, hasonlóan az orosz forradaloméhoz, ugyanazokat a főbb kérdéseket oldotta meg, de a jugoszláv forradalom érlelődését és menetét már kezdettől fogva a törpebirtokos paraszttársadalmak elkövetkező forradalmaiban Lenin egyik jelentős követelményeire irányította: a forradalmat városon és falun egyidőben kell megkezdeni, mert a burzsoázia többé nem fogja megkezdeni, mert a burzsoázia többé nem fogja megengedni az októberi forradalom megismétlődését, amelyet először városban hajtottak végre.

A burzsoá Jugoszlávia felbomlása után a „Népfront... új, sokkal tágabb jelleget öltött és nagyobb felelősséget kapott, programja pedig új tételekkel bővült pl. a megszállók, a hazai árulók elleni harc, harc Jugoszlávia népei testvériségéért és egységéért, a népfelszabadító bizottságok megszervezése és egyéb."[66]

A program tehát, a proletár forradalom lényeges feladatával bővült: az pedig a hatalom átvétele. A népkormányért — a burzsoá Jugoszlávia demokratizálásáért — folyó küzdelme lentről fejlődött ki a megszállók kiűzésének, hazai szolgái hatalma megfosztásának, az új néphatalomnak fegyveres háborújává. A JKP kitartóan és következetesen utalt arra a történelmi jelentőségű célra, amelyért a népfelszabadító harc során Jugoszlávia kizsákmányolt és elnyomott népeinek küzdenie kell, ez a cél pe-

dig az új Jugoszlávia megteremtése. Ezért írta Tito teljes joggal a felszabadulás után:

„A régi Jugoszlávia rossz tapasztalataiból okulva, népeink ugyanakkor levonták a Nagy Októberi Szocialista Forradalomnak, a nagy szocialista állam fejlődésének tapasztalatait és mindjárt kezdettől fogva, minden további nélkül elfogadták az új Jugoszlávia megteremtésének eszméjét.

Az eszmei megvalósításának fegyveres küzdelme a nagy felszabadító háborúban a megszállók, ugyanakkor a régi rendszer képviselői — akik a megszállók szövetségeseivé váltak — elleni küzdelemben zajlott le. Az eszme, tehát, forradalmi úton, hazánk népeinek sok áldozata és vére árán valósult meg, és ennek a forradalmi útnak a rendkívüli körülményekről eredően megvannak a maga sajátosságai. Jugoszlávia népeinek hatalmas többsége már akkor tudta mit akar és hozzáfogott ennek az elgondolásnak a megvalósításához."[67]

Tito tevékenysége és az egész JKP tevékenysége váltotta ki a népfelszabadító harcok szoros eszmei kapcsolatait Lenin tanításával. A háború után ezt Tito mindjárt ki is hangsúlyozta:

„... a népfelszabadító harcban és a harc eredményeiben megvannak nagy tanítóink Marx Károly és Engels Frigyes által felfedezett társadalmi fejlődés történelmi törvényszerűségének elemei, amelyeket nagy tanítónk, Lenin elméletileg gazdagabbá tett, elmélyített és gyakorlatilag alkalmazott. Ennek a történelmi szükségszerűségnek a fejlődésében nálunk Jugoszláviában bizonyos mértékig megvoltak és megvannak a háború folyamán kialakult *új formái,* amelyek a háború folyamán felvették a háború sajátosságait és a vele járó új következményeket, amelyek *kialakulására döntő hatással volt* a közel harminc éve fennálló és sokoldalúan fejlett szocialista állam, a Szovjetunió fennállása. Tehát, nálunk a fejlődés sajátos jellege és eredményessége ennek a fejlődésnek nem mond ellent a marxista-leninista tudománynak, ellenkezőleg, mindenben megegyeznek ezzel a tudománnyal."[68]

A forradalmi avantgarde a társadalmi viszonyok alakulását elsősorban a forradalmi akciók és az osztályharc sikeres vezetése érdekében kíséri figyelemmel és tanulmányozza. Ily módon tekinthetők Marx, Engels, Lenin és Tito korunknak jelentős történészeinek is. Írásaik a társadalmi ellentétekről és a megoldásukért folyó küzdelmekről az osztályerők fejlődésének és a forradalom beérésének egész fogalmából indulnak ki, és térnek hozzá vissza elmélyítve és fejlesztve azt. A forradalmi gyakorlat és a dialektikus materialista gondolat egységesen fejlődik.

Sok jele van annak, hogy a mi egész történelemírásunk az események hatalmas tömege új felismerési irányainak, új látóköreinek, „objektív" tényezőknek a kutatásából áll, melyeket napvilágra hozott, illetve napvilágra hoz.

Úgy tűnik, hogy történelemírásunkból hiányzik az egységes eszmei álláspont, az egységes felfogás a társadalmi ellentétekről, az osztályharcról, az osztályerők fejlődéséről és a forradalom beéréséről, amiből kutatások-

nál kiindulna, illetve amihez a kutatások eredményeivel visszatérhetne. Egyes elkülönített folyamatok, illetve momentumok, mondhatnánk egyes struktúrák az osztályfront egyik másik oldalát nem világították meg eléggé osztályharcban betöltött szerepük szemszögéből. Az eseményeknek ilyen megközelítése többször előfordul a pártokmányokban.

Tito írásai tudományos szempontból határt jelentenek, amelyet történelemírásunk nem haladott túl. Történelemírásunk napvilágra hozta a levéltári és a memoáranyag adathalmazát, az események között felfedezett sok ok és okozati összefüggést, de a megismerés folyamata ezzel, azaz az elemzéssel általában be is fejeződött. A megismerésnél a formális logikai gondolkodás kerekedik felül, a dialektikus gondolkodás pedig háttérbe szorul.

A megoldás, véleményem szerint, a dialektikus gondolkodásban, a szintézisben, az osztályharc egységes fogalmának megteremtésében, az osztályharc támadó voltában és engedékenységében, az egységes proletárfront kialakításában, az osztályharc tömeges szövetségeseiért folytatott kétoldali küzdelemben, az osztályerők fejlődésének és a forradalom beérésének lenini és titói szemléletében, tehát, az egységes eszmei szemléletben rejlik.

Fordította *Pálinkás József*

Jegyzetek

[1] V. I. Lenin, Izabrana dela u 16 tomova, Kultura, Beograd, 1960, tom, 9, 236—237; tom 11, 361; tom 13, 478—479.

[2] Lenin szerint az egység eszméje a burzsoá demokrata forradalom gondolata. Ebben a forradalomban forradalmi ez az eszme. Ettől az eszmétől a burzsoá demokrata forradalom nem juthat tovább. A nemzeti egyenjogúság követelménye is ezért kifejezője a burzsoá demokrata forradalom jellegének. Lenin azt mondja, hogy ez „a kapitalizmus idealizálása a kistermelő szemszögéből." (Polnoe sobranie socinenij, tom 37, 322).

[3] Josip Broz Tito, Govori i članci I, Naprijed, Zagreb, 1959. XV. oldal, cirill betűs kiadás.

[4] Josip Broz Tito, Sabrana dela, tom 3, Beograd, 1977. 114.

[5] uo. 18—19.

[6] uo. 106.

[7] uo. 120.

[8] uo. 125.

[9] uo. 136.

[10] uo. tom 4, 31.

[11] uo. 62.

[12] uo. 72.

[13] uo. 110.

[14] uo. 112, 115.

[15] uo. 134.

[16] uo. 95.
[17] uo. 130.
[18] uo. 131—133.
[19] Megjelent a „Rundschau" 1938. XII. 8-án kiadott 59. sz., Sabrana djela, 4, 139—141.
[20] Muzej socijalističke revolucije Vojvodine (MSRV), ar. br. 793, O izborima do 11. decembra 1938.
[21] uo.
[22] J. B. Tito, Sabrana djela, tom 4, 147—148.
[23] Proleter 1929—1942, Institut za izučavanje radničkog pokreta, Beograd, 1968, 642 (az 1939. év -. sz. „Nezavisnost Jugoslavije i opasnosti")
[24] J. B. Tito, Sabrana djela, tom 4. 168—172.
[25] uo. 166.
[26] uo. 167.
[27] uo. 193.
[28] MSRV. arh. 1073. sz.
[29] Proleter 1929—1942. 646 (br. 1—2. januar—februar 1940. 4. Imperijalistički rat").
[30] uo. 669. (br. 3—4. april—maj 1940, 7, a „Jedinstvo reakcije protiv radnog naroda" cikkben).
[31] A szerb és horvát burzsoázia megegyezett egymás között a közös úri érdekeknek az esetleges forradalmi megrendülésektől való megmentésében. Így jutott kifejezésre a Maček—Cvetković-féle egyezmény mint a dolgozó tömegek és elnyomott népek megtévesztése.
(...)
De a burzsoáziának a dolgozó nép elleni harcában való egyöntetűsége ellenére az egyes nemzeti burzsoáziák az ellentétekben felaprózódtak, függetlenül Maček és Pavle zágrebi kölcsönös hizelgéseitől és jelszavaitól, — Korošec az olasz csapatok fogadására készül —, a horvát burzsoázia pedig az esetleges nehéz helyzetben az imperialisták protekturátusa elfogadására, — míg a szerb hegemonisták Nagy-Szerbia megóvására a zavaros időkben (a szerb front megteremtésének megkísérlése). Jugoszlávia — a versaillesi tákolmány — teljes felbomlásban van, és egyedül még a proletariátus, a dolgozó tömegek, a szovjet békepolitika és a népnek az imperializmus alóli felszabadulási törekvése elleni harcban létezik." (Proleter, 1929—1942, 652. a („Pokušaj Velike prevare naroda" című cikkben, valamint a „Jedinstvo reakcije protiv radnog naroda", uo. 666. a „Peta kolona." uo. 706. című cikkekben)
[32] uo. 669.
[33] uo. 667, 668.
[34] uo. 674.
[35] uo. 671.
[36] uo. 650. (br. 1—2, januar—februar 1940. 8.).
[37] uo. 689.
[38] Kihagyva a határozatot, hogy a diktatúra, forradalmi diktatúra.
[39] Proleter 1929—1942, 689—690.
[40] uo. 691.
[41] J. B. Tito, Izabrana djela, tom 2. Radnička klasa i Savez komunista Jugoslavije 1926—1977, Sarajevo, 1977. 117—121.

[42] Proleter 1929—1942. 709, 710.
[43] uo. 711.
[44] uo.
[45] uo. 717. (br. 7—8 august—septembar 1940. 15. „Jedinstvo radnika u sindikalnoj borbi").
[46] uo. 718—719. (a „Reforme i skupoća" br. 7—8. avgust—septembar 1940.)
[47] Komunist, 1. oktobar 1946. 76—77.
[48] uo. 80—81.
[49] uo. 108.
[50] Vö. Izabrana dela V. I. Lenina 16. kötetben, tom 13. 449.
[51] uo. 456.
[52] Proleter 1929—1942. 724. (br. 9—10—11. oktobar—novembar—decembar 1940. 2. „Radnici, seljaci i građani, vojnici, podoficiri i oficiri Jugoslavije").
[53] uo. 775.
[54] MSRV, arh. br. 790.
[55] J. B. Tito, Govori i članci III. 338—339.
[56] uo. I. 200—201. 272. III. 338—339.
[57] Proleter 1929—1942, 779 (a „Savjetovanje Komunističke Partije Jugoslavije", br. 3—4—5. mart—april—maj 1941. 3.)
[58] uo. 778, 784.
[59] uo. 784.
[60] J. B. Tito Govori i članci I. 24.
[61] Zbornik dokumenata... tom I. Vojnoistorijski institut jugoslovenske armije, Beograd, 1949. 12. 17.
[62] uo. 19, 21.
[63] J. B. Tito, Govori i članci I. str. XV.
[64] uo. III. 128—129. a „Narodni front kao opštenarodna politička organizacija." Vö.: Tito „U čemu je specifičnost oslobodilačke borbe i revolucionarnog preobražaja nove Jugoslavije" cikkét (Komunist 1—1946; Govori i članci III. 347), úgyszintén a JKP V. kongresszusa jelentésének egy részét (Govori i članci III. 428—429).
[65] J. B. Tito, Govori i članci III. 126.
[66] uo. 130.
[67] uo. II. 369—370. (a „Temelji demokratije novog tipa", cikkben, Komunist, 2—1946.)
[68] uo. 356.

Rezime

Zaoštravanje političke krize i akcije Komunističke Partije Jugoslavije od 1937. do 1941. godine kroz Titove spise i dokumenta CK KPJ

Svrha ovoga rada je da pokaže istorijski i istoriografski, naučni značaj revolucionarne taktike i strategije.

U iskustvu boljševičke partije sa Lenjinom na čelu, u nametnutoj oružanoj (nasilnoj) borbi za vlast u carskoj Rusiji, veoma značajno mesto zauzima procena o tome jesu li se sve klasne snage dovoljno pokrenule, pripremile i raspore-

dile za odlučnu bitku, te kada i kako revolucionarne snage treba da počnu bitku. Mi znamo da je napad Trećeg Rajha na Sovjetski Savez u našem slučaju bio taj momenat. Ali treba shvatiti svu dubinu i zamašnost društvenih kretanja do toga momenta, od Oktobarske do jugoslovenske revolucije. Dvadesetak godina posle Oktobarske revolucije avantgarda jugoslovenskog proletarijata sa Titom na čelu ponovila je Lenjinovo iskustvo kao rukovodstvo za akciju kao stvaralački čin, primeran širini, dubini i snagama razvoja jugoslovenskog društva.

U oba slučaja revolucionarni preobražaj započeo je u okviru ratnog sukoba. Rat, međutim, nije bio istovetna okolnost ta dva revolucionarna čina. Sa stanovišta razvoja klasne borbe u ta dva rata ukupni odnos i raspored klasnih snaga nije bio jednak. Nisu bila istovetna ni ta dva revolucionarna čina, iako je smisao bio isti. Revolucionarni preobražaj u Jugoslaviji započeo je ne samo pod različitim svojstvima drugog svetskog rata u odnosu na prvi, već je bio i zamašniji od prethodnog... On je već u sazrevanju koraknuo napred u opštem razvoju socijalizma u svetski proces.

Lenjin kazuje da revolucionarni prevrat može da se izvede samo kroz „pukotinu", koja nastaje u sistemu buržoaske vlasti, u okolnostima kada buržoazija mora nešto značajnije da menja u sistemu vlasti da bi čuvala svoju vlast, da revolucionarna partija može da krene u akciju ako je istovremeno na čelu dovoljno snažnom revolucionarno-demokratskom pokretu ugnjetenih i od kapitala zavisnih masa, ako za sobom ima većinu radnih sloveja i ako su pomenute snage svih klasa razneštene za „poslednji i odlučni boj", ako „je odlučna bitka već potpuno sazrela". A ona je po njemu sazrela tada, kada su se snage buržoaskih i sitnoburžoaskih grupacija dovoljno istrošile u uzajamnim sukobina, te ne mogu više da vladaju po starom, kada su se vrhovi sitnosopstveničke demokratije diskreditovale svojim besprincipijelnim, izdajničkim sporazumaštvom, bankarstvom i kada je većina radnih masa, čiji se ekonomsko-politički položaj u društvu naglo pogoršava, sa revolucionarnom avantgardom na čelu spremna za akciju do kraja.

Polazeći od Lenjinovih odredbi o zrelosti revolucionarne situacije i o izgledima za uspeh revolucionarnog ustanka moguće je kroz Titove spise i dokumenta CK KPJ sasvim razgovetno pratiti sazrevanje revolucionarne situacije u buržoaskoj Jugoslaviji i delovanje KPJ u tom procesu.

Tito je video da se buržoaska Jugoslavija od svog postanka nalazila u krizi, da je bila nezdrava, nedemokratska tvorevina, razdirana unutrašnjim političkim borbama, ali mi se čini da zapažanja o nepomirljivom zaoštravanju društvenih suprotnosti, o tome da se javlja „pukotina" u buržoaskom sistemu vlasti, jesu zapažanja od 1937. godine o sve odlučnijem suprotstvaljanju narodnih masa profašističkoj vladinoj spoljnoj i unutrašnjoj politici i o sve većem i otvorenijem popuštanju građanskih vrhova fašističkim silama radi odbrane vlastitih interesa.

„Pukotina" u sistemu buržoaske vlasti nastala je sprorazumom o ustanovljenju Banovine Hrvatske (26. avgusta 1939. godine).

Posle uspostavljanja Banovine Hrvatske i početka drugog svetskog rata KPJ je prekinula da traži politički sporazum sa vrhovima građanske „opozicije", već je nastavila sama da jača narodnofrontovski pokret i njegovu akciju, povezujući se sve neposrednije s antifašističkim masama.

Prekid političkog sporazumevanja s „opozicionim" građanskim vrhovima, osuda njihove izdaje narodnih interesa i borbe za demokratske slobode, hleb,

mir i nezavisnost zemlje doprineli su ugledu Partije i jačanju narodnofrontovskog pokreta. Ta snaga je 27. marta 1941. godine srušila izdajničku vladu, a posle aprilske katastrofe s Titom i Partijom na čelu krenula u narodnooslobodilačku borbu za oslobođenje zemlje od okupatora, za ostvarenje boljeg života, za ostvarenje narodne, socijalističke nove Jugoslavije.

Summary

Intensification of the political crisis and activities of the Communist Party of Yugoslavia from 1937 till 1941 through Tito's texts and documents of the Central Committee of the CPY

The purpose this work is written is to show the historic and historiographic scientific importance of revolutionary technique and strategy.

In the experience of the boishevic party with it's leader Lenin in their armed struggle for the power in emperor's Russia, a very important move was the estimate of the strenght and readiness of the class to fightin the crucial struggle. According to this estimate they determined the time and way of starting the battle. We know that in our case the attack on Soviet Union by the Third Rajh was the moment. But we also have to realize the importance of the social movements till that moment, from the October Revolution till the yugoslav revolution. Twenty years after the October Revolution the avance guard of the yugoslav proletariat with leader Tito repeated Lenins experience as a creative action, adequate to the strenght of yugoslav working class.

In both cases the revolutionary transformation started from a war battle, but still the circumstances for the revolutionary acts were not the same. From the aspect of development ofclass struggle, the relation and dispodition of class powers ware not the same. Not even the revolutionarry acts were the same although their sence was. Revolutionary transformation in Yugoslavia began at the time of the second world war which was different and more important then the first. This transformation was one step taken towards the social transformation world wide. Lenin said that the only way to realize the transformation is by finding a „hole" in the bourgeois system of power, when the bourgeoisie has to do some changes in order to survive. He also said that the revolutionary party can start acting if it is the leader of the revolutionary democratic movement of the exploited people, who depend on the capital, when he leads the majority of workers who are ready for the „last battle" and when it is time for it. By him it's time for it when the power of bourgeoisie and small bourgeoisie weakens in the inbetween conflicts so they can not rule as they used to, when the majority of working people whose economic and political position gets worse is ready to fight for better.

Having in mind Lenin's opinion about the readiness of revolutionary situation and possibilities for success we can follow the development of the revolutionary situation and the acitivies of the YCP through Tito's texts and documents of the Central Committee.

Tito saw that the bourgeoisie in Yugoslavia came to a period of crisis, That the whole system was an unhealthy, undemocratic one disturbed by inner political conflicts. It has come to the intensification of social oppositions. The wor-

kers opposed to the profascist foreign and internal policy, while the bourgeoisie was ready to join the fascists to protect their own interests.

The „hole" in the bourgeois system appeard, when the Croatian Ban region was established (on the 26 th of august 1939). After establishing it and after the beginning of world war II, the CPY ceased wanting to make an agreement with the bourgeoisie „opposition" but started to work on strenghtening the People's Front's movement gathering all the antifascist masses.

Breaking the agreement with the opposition contributed to the reputation of the Party and the stranghtening of the Front. The masses accepted the idea of fighting for freedom, bread and independence. This strenght broke the traitor reign and after the aprilcatasrophe, started the war of national liberation, for liberation the country from the enemy, for better life, for the Socialist new Yugoslavia.

Fordította *Azucki Lívia*